

prof. dr hab. inż. Marian Kopczewski

Wydział Nauk o Bezpieczeństwie

Akademia Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki

mgr Magdalena Stec

3. Brygada Radiotechniczna

ZAGROŻENIA ASYMETRYCZNE BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO WYSTĘPUJĄCE W ŚRODOWISKU MORSKIM

ASYMETRISM OF INTERNAL SECURITY ARRANGED IN THE MARINE ENVIRONMENT

Wstęp

Asymetria jest zjawiskiem powszechnym w przyrodzie, naszym codziennym życiu, a także w aspekcie różnorodnych konfliktów, dlatego też może być bardzo szeroko rozumiana. Praktycznie nigdy nie można mówić o równych siłach, ale już sam odmienny sposób myślenia przeciwnika wprowadza ten element. Ponadto, samo określenie zjawiska jako asymetryczne nie determinuje strony tej asymetrii. Duża swoboda interpretacji zjawiska asymetrii w połączeniu z pojęciem *uzbrojenia* czy *zagrożenia* wcale nie precyzuje przedmiotu. Dla potrzeb tego opracowania jako wiążącą przyjęto definicję zagrożenia asymetrycznego, przedstawioną w raporcie Massachusetts Institute of Technology opracowanym na zlecenie Sił Powietrznych Armii Stanów Zjednoczonych¹. Przyjmuje się tam, że zagrożeniem asymetrycznym jest sytuacja, w której są spełnione trzy kryteria:

1. obejmuje użycie broni, taktyki lub strategii, którą przeciwnik (państwo lub przeciwnik bezpieczeństwa) jest w stanie użyć;

¹ C.A. PRIMMERMAN "Thoughts on the Meaning of 'Asymmetric Threats'" Lincoln Laboratories, MIT, 08 March 2006.

2. obejmuje użycie broni, taktyki lub strategii, która bezwzględnie nie zostanie użyta przez drugą stronę konfliktu;
3. użyta broń, taktyka lub strategia jest w stanie wyrządzić poważne straty, jeżeli nie zostaną podjęte odpowiednie przeciwdziałania.

1. Cechy i kategorie zagrożeń asymetrycznych

Ze względu na istnienie znacznej ilości form zagrożeń asymetrycznych, nie rzadko problemem może być określenie zestawu ich wspólnych cech. Pomimo tego, w literaturze z zakresu nauk o bezpieczeństwie odnaleźć można zbiór prawidłowości i wyróżników typowych dla zagrożeń o charakterze asymetrycznym, na podstawie których dokonano ich kategoryzacji i typologii. Cechy zagrożeń asymetrycznych determinują ich specyfikę oraz wpływ na poziom bezpieczeństwa międzynarodowego. Do najważniejszych cech zagrożeń asymetrycznych zaliczają się:

- niska podatność na odstraszenie (ze względu na nieposiadanie przez podmioty niepaństwowe suwerennego terytorium, co sprawia trudności w działaniach odwetowych oraz wysoki poziom determinacji w działaniu);
- nieprzewidywalność (pozwalająca zniwelować różnice w potencjałach obu stron, ze względu na trudności w rozpoznawaniu planowanych działań, np. zamachów terrorystycznych);
- niska intensywność (w porównaniu do wojen i konfliktów zbrojnych, większe zagrożenie stanowi dla sfer niemilitarnych);
- nieregularny („quasi-militarny”) charakter (przewaga siły niemilitarnej nad militarną);
- używanie siły przez byty niepaństwowe głównie w celu wywołania u przeciwnika efektu psychologicznego, jakim jest strach, nie zaś do fizycznego zniszczenia;
- „synergia wpływu” (w kontekście pojęcia synergii², związane jest to ze zwiększeniem się łącznego wpływu zagrożeń ze strony bytów niepaństwowych przy ich znacznej, jednoczesnej aktywności (niekoniecznie ze sobą powiązanych i współpracujących)³.

Do innych cech zagrożeń asymetrycznych zaliczają się także nieuczciwość walki, uderzenie w słaby punkt przeciwnika, nierówność walczących stron, walka informacyjna i w sferze opinii publicznej⁴.

Zagrożenia asymetryczne mają charakter zarówno militarny, jak i niemilitarny. Podczas wojny pomiędzy dwoma stronami najczęściej bowiem potencjał walczących stron jest zróżnicowany (ilości żołnierzy, ich wyszkolenia, sprzętu itp.). W tym

² Synergią określa się współdziałanie czynników, których łączny efekt jest większy od sumy poszczególnych oddzielnych działań.

³ Na podstawie M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne – „nowy” problem bezpieczeństwa międzynarodowego*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, R. Kuźniar (red.), Warszawa 2012, s. 84–86. Por. A. Urbanek, *Cyberwojna – zagrożenie asymetryczne współczesnej przestrzeni bezpieczeństwa*, [w:] „Studia nad bezpieczeństwem”, nr 1 (2016), s. 7–8.

⁴ P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, AON, Warszawa 2003, s. 11.

kontekście asymetryczność występuje jednak wyłącznie w kontekście ilościowym, ponieważ związane jest ze zgodnym z prawem międzynarodowym starciem dwóch podmiotów państwowych.

Przytoczone wcześniej cechy zagrożeń asymetrycznych odnoszą się przede wszystkim do tych o charakterze niemilitarnym, takich jak terroryzm, przestępczość zorganizowana, wojny hybrydowe⁵ i proliferacja broni masowego rażenia (BMR)⁶ przez podmioty niepaństwowe. W tym przypadku występuje bowiem kluczowy element asymetryczności, jakim jest atak ze strony podmiotów niepaństwowych (teoretycznie o wiele słabszych) na podmioty państwowe.

Analizą przedmiotu tego zagadnienia zajęło się wielu publicystów i problem zawsze pozostanie żywy. Zagrożenia asymetryczne mogą dotyczyć strefy militarnej jak i niemilitarnej⁷; pomijają aspekty etyczne, przepisy prawa, nie liczy się honor. Pomimo, że zidentyfikowanie wszystkich możliwych zagrożeń asymetrycznych jest praktycznie niemożliwe, sprecyzowanie ich potencjalnych możliwości pozwolić może na minimalizację ich skutków. Kierując się wcześniej sformułowaną definicją, jest możliwe zidentyfikowanie prawdopodobnych sposobów działań asymetrycznych na arenie współczesnego świata, wśród których można wymienić następujące:

1. Użycie broni masowego rażenia, lasera do oślepiania oraz niektórych rodzajów min. Powyższe zagrożenia zasadniczo odnoszą się do użycia uzbrojenia zakazanego konwencjami. Użycie broni jądrowej, pomimo porozumienia ograniczającego jej rozprzestrzenianie, w stosunku do niektórych państw NATO nie spełnia warunku zagrożenia asymetrycznego, gdyż doktryny obronne państw posiadających takie uzbrojenie zakładają możliwość jego użycia.
2. Ataki samobójcze oraz nagły niespodziewany atak. Uważane są za rodzaj ataku wyłącznie przypisywany terrorystom, lecz np. Iran posiada w siłach zbrojnych oddziały o takim przeznaczeniu.
3. Ataki ze szczególnym okrucieństwem na ludność cywilną i/lub kraje neutralne. Obejmują one między innymi działania piratów morskich (nie tylko współczesnych), ale także pod tę kategorię zaliczyć można możliwość np. wykonania ataku bronią biologiczną na państwo sąsiednie, którego terytorium będzie bardziej dogodne do jego skutecznego wykonania.
4. Ataki na środowisko naturalne. Podpalenie szybów naftowych w Iraku służy tu przykładem, lecz znacznie bardziej niebezpieczne z punktu ekologii może być skażenie dużych zbiorników wodnych lub zniszczenie obszarów leśnych.
5. Masowy atak na satelity oraz na komputery. Jako że doktryny obronne niektórych państw przewidują tego rodzaju ataki na wybrane obiekty C4ISR⁸ przeciwnika, tylko atak masowy może być rozpatrywany jako zagrożenie asymetryczne.

⁵ R. Jakubczak, R.M. Martowski, *Powszechna obrona terytorialna w cyberobronie i agresji hybrydowej*, Agencja Wydawnicza Jerzy Mostowski, Warszawa 2017, s. 168, 173–174.

⁶ Broni jądrowej, chemicznej lub biologicznej.

⁷ P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, AON, Warszawa 2003, s. 12.

⁸ C4ISR – Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance.

Przykładami mogą być hipotetyczne przypadki, takie jak wybuch jądrowy w przestrzeni kosmicznej celem zniszczenia impulsem elektromagnetycznym wszystkich satelitów lub przeprowadzenie globalnego ataku z wykorzystaniem wirusów komputerowych na Internet. Wynik takich ataków może być korzystny dla państwa, które nie posiada na tych polach przewagi.

6. Finansowanie działań terrorystycznych. Działalność ruchów narodowo-wyzwoleńczych finansowanych przez niektóre państwa może opierać się na terroryzmie. Doskonałym przykładem jest historia Al-Kaidy.
7. Rozpoczęcie walki w celu przegrania. Choć wydaje się to mało prawdopodobne, jest teoretycznie możliwe, by strona, która konflikt zbrojny zainicjowała, specjalnie dążyła do przegranej w celu wpływu na opinię światową, podważenia spójności sojuszu lub spowodowania strat ekonomicznych.
8. Celowe narażenie własnej ludności na duże straty i ataki na ludność własną. Istnieje wiele możliwych wariantów takich sposobów działania. Do całkiem prawdopodobnych zaliczyć można przypadki umieszczania składów broni i amunicji w rejonie gęsto zaludnionym, czy użycie broni biologicznej na własnej ludności przez państwo na skraju przegranej, którego terytorium zostało w dużej części opanowane. Także można liczyć się z możliwością wykonania ataku na ludność własną celem oskarżenia drugiej strony konfliktu.
9. Walka bez względu na wysoki poziom strat własnych. Mając na uwadze światową opinię, jest możliwe jej wykorzystanie, prowadząc walkę w ten sposób, by koniecznym było zabicie każdego żołnierza. Zwalczenie przeciwnika stosującą taką strategię obniży zarówno morale wojska bezpośrednio zaangażowanego w walkę, jak i postrzeganie samego państwa. Taką strategię stosowała Japonia wobec Stanów Zjednoczonych podczas Drugiej Wojny Światowej.
10. Negocjowanie traktatu rozbrojeniowego celem skrytego zbrojenia wbrew jego postanowieniom. Taką strategię stosował np. Związek Radziecki wobec Stanów Zjednoczonych w kwestii broni biologicznej. W tym aspekcie kwestia broni jądrowej pozostaje zagrożeniem o wysokim priorytecie.

2. Zagrożenie asymetryczne na morzu

Obiekty światowej gospodarki morskiej i komunikacji morskiej są jednym z podstawowych elementów gospodarki globalnej. Drogą morską realizuje się 98% międzykontynentalnej wymiany handlowej oraz 50% popytu na ropę naftową Europy Zachodniej. Ataki o charakterze asymetrycznym są wysoce prawdopodobne ze względu na potencjalną możliwość uzyskania pożądaných celów: straty ludzkie, straty ekonomiczne państw ofiar i gospodarki światowej, a także odpowiedni rozgłos w mediach.

Przyjmuje się, iż następujące organizacje terrorystyczne posiadają doświadczenie bojowe, środki bojowe i potencjał do przeprowadzenia morskich operacji terrorystycznych i stanowią zagrożenie asymetryczne, są to: Tymczasowa Irlandzka Armia Republikańska (PIRA); Bojownicy Czeczeńscy; Al-Gama'a al-Islamiyya; Organizacje

palestyńskie: Hamas, Palestyński Islamski Dżihad, Narodowy Front Wyzwolenia Palestyny– Komenda Główna, Demokratyczny Front Wyzwolenia Palestyny; Libański Hezbollah; Grupa Abu Sayyafa; Tygrysy Wyzwoliciele Tamil Ilamu (LTTE); Jamaat al-Tawhid; Al Kaida; Ludowy Front Wyzwolenia Sahary Zachodniej-Polisario.

Do zagrożeń asymetrycznych na morzu o stosunkowo wysokim prawdopodobieństwie zalicza się obecnie⁹: zagrożenie minowe, ataki bombowe, w tym samobójcze, ataki małych, szybkich łodzi motorowych, celowe spowodowanie katastrofy ekologicznej, przemyt ludzi i towarów na dużą skalę. Wszystkich możliwych zagrożeń asymetrycznych nie sposób przewidzieć. Powyżej wymienione spełniają warunki definicji, tj. opierają się na praktycznej możliwości ich wystąpienia, sprzeczności z prawem oraz posiadają potencjał spowodowania strat.

Broń minowa jako zagrożenie asymetryczne na morzu. Broń minowa może być bardzo tania i jednocześnie wysoce efektywną bronią przeciwko jednostkom pływającym. Szereg czynników wpływa na atrakcyjność broni minowej:

- stosunkowo niskie ryzyko ponoszone przez sprawców w czasie stawiania min;
- względna łatwość pozyskania uzbrojenia minowego wynikająca z jego proliferacji;
- możliwość uaktywnienia uzbrojenia po dłuższym czasie od postawienia, co dodatkowo utrudnić może identyfikację stawiacza;
- niemożność udowodnienia powiązań między jednostką manewrującą w określonym rejonie a faktem postawienia tam min w sposób inny niż poprzez przechwycenie stawiacza w czasie stawiania min;
- możliwość stworzenia długotrwałego zagrożenia (długotrwałych perturbacji w ruchu statków) przy użyciu stosunkowo niewielkiej ilości min;
- konieczność rozwinięcia przez zaatakowane państwo znacznych sił trałowych w celu likwidacji zagrożenia¹⁰.

Użycie min morskich jako zagrożenia asymetrycznego będzie przede wszystkim wymagało skrytego działania, mniej istotna będzie precyzja i terminowość postawienia zagrody jak również ilość użytych min. Podsumowując, zagrożenie minowe – nie tylko jako zagrożenie asymetryczne – wymaga środków technicznych niezbędnych do poszukiwania, identyfikacji i neutralizacji min – zarówno pływających, jak i umieszczonych w toni wodnej. W porównaniu z postawieniem min ich neutralizacja jest znacznie trudniejsza, a nawet pojedyncza mina postawiona w dogodnym miejscu np. u wejścia portu stanowi poważne niebezpieczeństwo. Ze względu na wysoce specjalistyczny sprzęt wymagany do wykrywania min nie ma możliwości, by stanowił on standardowe wyposażenie każdej jednostki pływającej. Wydaje się koniecznym, by okręt zwalczający zagrożenie asymetryczne miał możliwość wykrywania i niszczenia min morskich, gdyż ich użycie dla stworzenia zagrożenia asymetrycznego jest wysoce prawdopodobne.

⁹ Opracowano na podstawie: K. Rokiciński, *Zagrożenia asymetryczne w Regionie Bałtyckim*, Warszawa 2006.

¹⁰ K. Kubiak, *Piractwo i terroryzm morski. Nowe wyzwania dla bezpieczeństwa międzynarodowego*. http://www.wns.dsw.edu.pl/fileadmin/user_upload/wszechnica/04.pdf (dostęp: 10.10.2018).

Ataki bombowe. Ataki bombowe (w tym zamachy samobójcze), z reguły powiązane z terroryzmem, zazwyczaj mają na celu osiągnięcie efektu medialnego. Celem takich ataków jest najczęściej statek o dużej wyporności, w przypadku okrętów także jednostka przedstawiająca duży potencjał bojowy. Przy założeniu medialnego celu ataku jest małe prawdopodobieństwo, że jednostka ma być zniszczona (zatopiona), lecz atak raczej będzie zakładał spowodowanie zniszczeń na tyle poważnych, by wykluczyć jednak jednostkę z dalszych działań¹¹.

Mając na uwadze powyższe stwierdzenia, wydaje się niezbędnym usankcjonowanie strefy samoobrony wokół jednostek pływających i stworzenie procedur poświadczenia spełnienia warunków bezpieczeństwa przez jednostki (inne statki, pojazdy i osoby¹²) przed zezwoleniem na wejście do strefy. Problemem jest brak środków do egzekwowania nienaruszalności strefy samoobrony przez statki cywilne i konieczność angażowania do tego celu dedykowanych siły ochrony. Dodatkowo dostosowanie infrastruktury portowej wymaga sporych nakładów finansowych i czasu, w tym budowa ogrodzeń, instalacja urządzeń wykrywających materiały niebezpieczne, szkolenie personelu organizującego przeszukania i monitoring.

Ataki małych szybkich łodzi motorowych. Małe szybkie łodzie motorowe¹³ są z powodzeniem stosowane przez piratów¹⁴ do wykonywania napadów na statki handlowe, głównie w celach odniesienia korzyści majątkowej¹⁵. Dla uproszczenia nie wyróżniono w tym podrozdziale pojęcia zbrojnej napaści, która w odróżnieniu od piractwa¹⁶ ma miejsce na wodach terytorialnych¹⁷. Oprócz rozboju czy porwania jednostki, szybkie łodzie motorowe wykorzystywane są do ataków na morskie platformy wiertnicze oraz mogą zostać użyte do odwrócenia uwagi podczas ataku bombowego. Napaść na statek zazwyczaj ma na celu odniesienie korzyści majątkowych¹⁸ i najczęściej przebiega według jednego z poniższych wariantów:

- przechwycenie statku, skierowanie w dogodne miejsce celem wyładunku (kradzieży) całego towaru;
- przechwycenie i porwanie jednostki (z towarem lub pasażerami) celem uzyskania okupu (spełnienia innych żądań);

¹¹ Uzyskany w tej sytuacji efekt jest podobny do np. użycia miny przeciwpiechotnej, która najczęściej nie zabija, natomiast angażuje środki drugiej strony w transport i leczenie rannych.

¹² Dotyczy to także agentów portowych, pilotów i innych pracowników infrastruktury portowej.

¹³ Powszechnie stosowanym w literaturze anglojęzycznej jest akronim FIAC: Fast Inshore Attack Craft.

¹⁴ Piractwo: rozbój, akt gwałtu, zatrzymania, grabieży, dokonany przeciwko statkowi morskemu lub powietrznemu, na osobach i mieniu na pokładzie, popełniony na morzu otwartym lub w miejscu niepodlegającym jurysdykcji żadnego państwa; porównaj: Artykuł 101 Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawie Morza (UNCLOS).

¹⁵ Za pierwszy kwartał 2008 r. wg <http://www.icc-ccs.org/main/news.php?newsid=109> notuje się 20% wzrost aktów piractwa w stosunku do roku 2007 – odpowiednio 49 i 41 napaści.

¹⁶ Porównaj: <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/pirates.htm>

¹⁷ Szerzej na ten temat K. Kubiak, *Piractwo i terroryzm morski. Nowe wyzwania dla bezpieczeństwa międzynarodowego*.

¹⁸ Nie można wykluczyć jednak takich sytuacji jak użycie porwanej jednostki do stworzenia kolejnego zagrożenia, np. zablokowania kanału lub zniszczenia infrastruktury portowej.

- wtargnięcie na statek w celu szybkiego zagarnięcia wyłącznie najbardziej wartościowych przedmiotów;
- skryte wtargnięcie i kradzież z jednostki podczas jej postoju na kotwicy.

Grupą szczególnie narażoną na pirackie ataki są nielegalni emigranci, którzy opuszczają kraj zarówno z przyczyn prześladowań, jak i ekonomicznych. Przewożąc na przepełnionej i często o bardzo niskiej dzielności morskiej jednostce dorobek całego życia, stanowią łatwą ofiarę piratów. Ciężko oszacować skalę tego procederu, gdyż piraci dla zatarcia śladów najczęściej mordują emigrantów, wiedząc, że nikt się o nich nie upomni.

Specyficzny charakter mają ataki na morskie platformy wiertnicze (i jednostki je obsługujące), które od lat 90. mają miejsce u wybrzeży Nigerii. W odróżnieniu od wcześniej opisanych przypadków, gdzie w napadach biorą udział jedna lub dwie łodzie, w przypadkach ataków na platformy brały udział duże grupy, nawet 300 ludzi. Ich bezpośrednim celem było zazwyczaj zniszczenie platformy, lecz zdarzyły się również przypadki wzięcia zakładników. Grupy organizujące takie ataki domagają się – rzekomo na rzecz ubogiej ludności Nigerii – większego udziału ze sprzedaży ropy, której dziennie w tym kraju produkuje się około 2,5 miliona baryłek¹⁹. Nie można wykluczyć możliwości przeprowadzenia ataku na platformę wiertniczą z użyciem także innych jednostek, np. okrętu²⁰, co również kwalifikowałoby się do zagrożenia asymetrycznego. Podsumowując ten rodzaj zagrożenia, mieć należy na uwadze, że do istotnych właściwości małych szybkich łodzi motorowych należą:

- wygląd jednostki zazwyczaj typowy dla rejonu pływania;
- możliwość rozwijania dużych prędkości (powyżej 30 węzłów);
- większa niż normalnie ilość ludzi na pokładzie (10 i więcej);
- niewielkie zanurzenie, często poniżej 1 metra;
- mała wyporność, zazwyczaj poniżej 300 t;
- stosunkowo mała dzielność morska – do stanu morza 3;
- ograniczony promień działania – do 100 mil morskich;
- uzbrojenie: broń strzelecka lub ręczne wyrzutnie rakiet.

Problemem pozostaje odpowiednio wczesne zidentyfikowanie jednostek, które przed atakiem zazwyczaj niczym się nie wyróżniają. Jednak właściwy sposób manewrowania, użycie węży gaśniczych z wodą czy raketnicy daje statkom handlowym spore szanse zapobiegnięcia wtargnięciu piratów na pokład. Broń, którą piraci dysponują, ma niewielki zasięg skuteczny i zazwyczaj nie jest w stanie uszkodzić jednostki pełnomorskiej. Jachty i nieprzeszkolone odpowiednio załogi stanowią jednak łatwy cel takich ataków. Na pokład niektórych jednostek piraci są w stanie przedostać się podstępem²¹, wykorzystując martwe sektory obserwacji radarowej, pod osłoną nocy w sprzyjających warunkach hydrometeorologicznych. Jako środki

¹⁹ <http://www.foxnews.com/story/0,2933,181721,00.html>

²⁰ Zatoka Perska: atak na dwie irackie platformy przez okręty US Navy w 1998 r., jak również zajęcie Rumuńskiej platformy przez okręt iracki w 2006 r.

²¹ Np. nadając fałszywy sygnał zzywania pomocy.

zapobiegawcze od niedawna dostępne są różne systemy samoobrony²², np. urządzenia ogłuszające lub ogrodzenia elektryczne, dzięki którym statki handlowe mogą z powodzeniem unikać takich ataków²³. Niewielu jednak armatorów godzi się na dodatkowe koszty zakupu, montażu i eksploatacji takich systemów, mimo że wydają się koniecznością w przypadku jednostek podatnych konstrukcyjnie²⁴ na takie zagrożenia. Ustanowienie patroli w rejonach ryzyka²⁵ jest wskazane dla potrzeb ochrony jednostek niezdolnych do samoobrony i jednocześnie odciążenia potencjalnego źródła finansowania innych zagrożeń.

Morska katastrofa ekologiczna jako zagrożenie asymetryczne. Jak pokazał atak samobójczy na supertankowiec MV Limburg w 2002 roku, pomimo niewielu ofiar w ludziach (2 marynarzy) był on powodem poważnych problemów ekologicznych.

Atak bombowy na jednostki pływające zazwyczaj ma na celu efekt medialny, a w przypadku wybrania tankowca jako cel, może jednocześnie spowodować poważne konsekwencje dla środowiska. Neutralizacja rozlewu produktów ropopochodnych może zająć miesiące, a skutki będą odczuwalne przez lata. Wyciek ropy jest również możliwy w wyniku spowodowania kolizji np. z inną wystarczająco dużą jednostką lub skierowanie przez zamachowców tankowca na niebezpieczeństwo nawigacyjne.

Duże wymagania bezpieczeństwa dla tankowców, w tym konieczność wycofania do końca 2010 r. jednostek bez podwójnego kadłuba, niewiele zmieniają w tej kwestii. Do grupy potencjalnie atrakcyjnych obiektów ataków asymetrycznych z zamierzonym efektem katastrofy ekologicznej zaliczyć należy także chemikaliowce przewożące substancje toksyczne oraz jednostki morskie o napędzie jądrowym. Punkty przeładunkowe niebezpiecznych substancji powinny być monitorowane, a stwarzające ryzyko jednostki morskie powinny być eskortowane podczas przejścia niebezpiecznych rejonów.

Przemysł ludzi i towarów. Pomimo że przemysł w niewielkiej skali nie stanowi bezpośredniego zagrożenia asymetrycznego, trudno jednoznacznie określić tu granicę. Określenie skali zjawiska nie wynika z rozmiarów kontrabandy czy nawet jej wartości, lecz potencjalnego zagrożenia²⁶. Duża skala tego procederu w aspekcie zagrożeń asymetrycznych niesie dwie implikacje:

- broń, amunicja, materiały wybuchowe lub inne zostaną bezpośrednio użyte w przestępstwie lub do stworzenia zagrożenia asymetrycznego;
- zysk z przetrzutu towarów i ludzi stanowi źródło finansowania potencjalnych zagrożeń asymetrycznych.

²² Zobacz: Jędrzej Porada Współczesne piractwo morskie: środki obrony biernej i czynnej statków, 2007 oraz <http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4521364.stm>

²³ Kristoffer A. Garin Troubled Waters, http://www.concierge.com/cntraveler/articles/detail?article_id=10156&pagenumber=2

²⁴ Niska wolna burta, niewielka prędkość.

²⁵ Zobacz: <http://www.icc-ccs.org/extra/display.php>

²⁶ Przykłady przemytu o zbliżonej wartości: kontener przemycanych papierosów nie stanowi żadnego zagrożenia w porównaniu z kilkoma kilogramami materiałów wybuchowych.

Dodatkowo grupy ekstremistyczne mogą wykorzystywać szlaki przerzutowe do:

- przemieszczania osób ściganych prawem, w tym członków grup ekstremistycznych;
- przemieszczenia zdobytych broni masowego rażenia lub jej składników;
- pozyskania nielegalnych emigrantów celem udziału w organizacji zagrożenia asymetrycznego, np. zamachu terrorystycznego w ramach zapłaty za przewóz.

Stąd można twierdzić, że samo istnienie szlaku przerzutowego niesie za sobą zagrożenie asymetryczne. Nasuwa się prosty wniosek: każda jednostka powinna być szczegółowo kontrolowana przed wyjściem w morze. Realizacja pozostaje niemożliwa z kilku powodów, przede wszystkim dlatego, że przeszukiwanie jednostki jest długotrwałym procesem wymagającym zaangażowania wielu ludzi. W praktyce nie odprawia się jednostek niedeklarujących wyjścia zagranicznego, pomimo że na wodach międzynarodowych istnieje możliwość np. przekazania kontrabandy na inną jednostkę. Jakość odprawy jednostek w niektórych portach jest również mało miarodajna, natomiast według różnych źródeł jednostki handlowe pływające po świecie mają powiązania z Al-Kaidą.

Bezwzględnie należy przeciwdziałać rozwojowi przemytu, prowadząc regularne kontrole żeglugi na morzu przez jednostki przeznaczone do tego typu działań. Jednostka przeznaczona do zwalczania zagrożeń asymetrycznych powinna być zdolna do wykonania sprawdzenia budzącej wątpliwości jednostki. Co więcej, jednostka kontrolująca musi być zdolna do wymuszenia współpracy podejrzanego statku. W trakcie sprawdzenia należy poddać weryfikacji tożsamość załogi i pasażerów kwestionowanej jednostki oraz cały ładunek.

Podsumowanie

Nie ma chyba wątpliwości, że na każde zagrożenie, przeciwdziałanie najefektywniejsze jest jeśli odpowiednio wcześniej podjęte zostaną właściwe działania. Analiza treści materiału pozwala na wyobrażenie sobie szerokiego spektrum środków i sposobów ich użycia, które składają się na zagrożenia asymetryczne. Prawdziwe jest tu jedno z praw Murphy'ego, według którego każdy złożony problem posiada jedno proste rozwiązanie – i zawsze jest ono nieskuteczne. Na poszczególnych etapach rozwoju zagrożeń asymetrycznych można mówić o różnych metodach przeciwdziałania, które mają na celu obniżenie prawdopodobieństwa zaistnienia sytuacji kwalifikowanej jako zagrożenie asymetryczne: zidentyfikowanie możliwości rozwoju napięcia w regionie, zapobieganie wzrostowi napięcia, monitoring i wykrycie wzrostu napięcia w regionie, zmniejszanie napięcia w regionie środkami niemilitarnymi, utrzymywanie pokoju, tworzenie i budowanie pokoju.

Streszczenie

Nierozzerwalnie związane z rozpatrywaniem charakteru zagrożeń bezpieczeństwa po zakończeniu tzw. zimnej wojny jest także pojęcie asymetrii. Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego są bowiem mocno zróżnicowane, trudniejsze do wykrycia, a także mniej przewidywalne niż przed 1989 r., kiedy dominującym zagrożeniem była możliwość wybuchu III wojny światowej pomiędzy mocarstwami.

Pojęcie to po raz pierwszy pojawiło się w przestrzeni publicznej w 1995 r., za sprawą publikacji pt. *Połączona walka sił zbrojnych USA*²⁷ i odnosiło się do sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych. Zostało ono zdefiniowane jako dwustronne starcie różnych rodzajów sił zbrojnych. Ostatnia dekada ubiegłego wieku była czasem, gdy obydwa mocarstwa nie dążyły do bezpośredniej konfrontacji i utrzymywały tzw. gorący pokój, za wyjątkiem tzw. wojen zastępczych (ang. proxy war). Od zakończenia tzw. zimnej wojny zaobserwować można istotny wzrost znaczenia działalności organizacji terrorystycznych oraz zorganizowanych grup przestępczych. Podmioty te, teoretycznie dysponujące o wiele mniejszym potencjałem niż byty państwowe, istotnie wpływają na ich funkcjonowanie, przede wszystkim w aspekcie psychologicznym. Innym, równie ważnym czynnikiem wpływającym na asymetrię współczesnego świata są negatywne skutki globalizacji, które skutkują m.in. zacieraniem granic państwowych, ułatwiając w ten sposób działalność nielegalnie działających podmiotów oraz pogłębiając i tak wyraźne zróżnicowanie w poziomie życia, co w swej istocie może być czynnikiem motywującym do nielegalnej działalności w celu polepszenia poziomu egzystencji. Pojęcie zagrożenia asymetrycznego związane jest ze stosowaniem przez stronę o teoretycznie niższym potencjale gróźb podczas konfliktu, czego efektem jest stosowanie odmiennych, nierzadko nielegalnych metod, technik i środków prowadzenia rywalizacji²⁸. Działania te prowadzone są w celu maksymalnego utrudnienia możliwości wykorzystania przewagi przeciwnika, i przez to zniwelowania różnic w potencjałach obu stron.

Słowa kluczowe: zagrożenia, asymetria, morze, bezpieczeństwo.

Summary

Inextricably linked to the consideration of the nature of security threats after the end of the so-called the cold war is also the concept of asymmetry. Modern threats to international security are very diverse, harder to detect, and less predictable than before 1989, when the dominant threat was the possibility of the outbreak of World War III between the great powers. This term appeared for the first time in public space in 1995, due to the publication entitled "Combined fight of the US armed forces" and referred to the armed forces of the United States. It has been defined as a bilateral clash of different types of armed forces. The last decade of the last century was a time when both powers did not seek direct confrontation and maintained the so-called hot room, except so-called proxies (proxy war). From the end of the so-called In the Cold War, a significant increase in the importance of the activities of terrorist organizations and

²⁷ P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003, s. 21.

²⁸ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne – „nowy” problem bezpieczeństwa międzynarodowego*, [w:] R. Kuźniar (i in.), op. cit., s. 80.

organized criminal groups can be observed. These entities, theoretically having much less potential than state entities, have a significant impact on their functioning, above all in the psychological aspect. Another, equally important factor affecting the asymmetry of the modern world is the negative effects of globalization, which result in, among others, blurring state borders, thus facilitating the activities of illegally operating entities and deepening the already distinct diversity in the standard of living, which in its essence may be a motivating factor for illegal activities in order to improve the level of existence. The notion of asymmetrical threat is related to the use by the side of the theoretically lower threat potential during the conflict, which results in the use of different, often illegal methods, techniques and means of conducting rivalry. These activities are carried out in order to maximally hinder the possibility of using the opponent's advantage, and thereby overcome the differences in the potentials of both sides.

Key words: threats, asymmetry, sea, security.

Literatura:

1. Balcerowicz B., *Stare i nowe zagrożenia*, „Polska Zbrojna”, nr 1, 2002.
2. Clark V., *Sea Power 21*, Proceedings, 2002.
3. Corless J., *Hunting Goliath in the age of asymmetric warfare*, nr 10, 1999.
4. Dyrzc Cz., *Marynarka wojenna a terroryzm*, „Przegląd Morski”, nr 3, 2003.
5. Gawliczek P., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne*, AON, Warszawa 2003.
6. Gunaratna R., *The asymmetric threat from maritime terrorism*, „Jane's Navy International”, nr 8, 2001.
7. Jakubczak R., Martowski R.M., *Powszechna obrona terytorialna w cyberobronie i agresji hybrydowej*, Agencja Wydawnicza Jerzy Mostowski, Warszawa 2017.
8. Kubiak K., *Wojna asymetryczna ?*, „Przegląd Morski”, nr 1, 2002.
9. Kubiak K., *Zagrożenie polskich obszarów morskich działaniami terrorystycznymi*, „Przegląd Morski”, nr 5, 2001.
10. Military Concept for Defence Against Terrorism – MC 472.
11. Rokiciński K., *Stan obecny i prognozy rozwoju lekkich nawodnych sił uderzeniowych państw morza bałtyckiego do roku 2012*, Zeszyty Naukowe AMW, rok XL, nr 2.
12. Sadler K.-O., *Seabased Asymmetric Warfare Ship. Kampfschiff zur Abwehr asymmetrischer Bedrohungen auf See*, Marineforum 2004, nr 5.
13. Trenkner J., *Wojna asymetryczna*, „Tygodnik Powszechny”, nr 1, 2001.